УДК 37.032:811.111

Бабкова-Пилипенко Н.П., Миколаївський державний гуманітарний університет ім. Петра Могили

Бабкова-Пилипенко Наталя Павлівна – аспірант Києво-Могилянської академії, викладач-асистент кафедри англійської мови МДГУ ім. Петра Могили. Коло наукових інтересів – формування лідерських якостей студентів у процесі навчальної діяльності.

Інноваційне навчання як передумова комунікативних якостей студентів у процесі вивчення англійської мови

У статті розглядається індивідуально-кооперативне навчання як передумова розвитку комунікативних якостей майбутніх фахівців. Звертається увага на теоретичне підгрунтя такого навчання. На прикладі Миколаївського державного гуманітарного університету доводиться ефективність навчання для розвитку комунікативних якостей студентів у процесі вивчення англійської мови.

Individual – cooperation education as the precondition of the communicational skills development is considered in the article. Theoretical ground of such education is paid attention to. The effectiveness of the communicational skills development in the process of learning English is proved on the base of Mykolayiv State Humanities university .

Нині традиційні погляди на освіту як таку, що забезпечує людину досить чітко визначеним обсягом знань, зазнають істотної проблематизації. Важлива особливість сучасної освіти – її спрямованість на те, щоб навчити студентів не лише пристосовуватися до ситуації соціальних змін, а й активно опановувати їх. Оскільки процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, включно вищу освіту, та Україна, чітко визначивши орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, мета, яка стоїть перед вищими закладами освіти, значно змінилась. Лісабонська угода, яка була підписана у 1997 році, декларує наявність і цінність різноманітних освітніх систем і ставить за мету створення умов, за яких більша кількість людей, скориставшись усіма цінностями і здобутками національних систем освіти і науки, зможе бути мобільними на європейському ринку праці. Таким чином, у процесі навчання студенти повинні не лише оволодіти певними вміннями навичками, та знаннями зі спеціальності, а також розвинути якості, які б допомогли людині висувати й перетворювати в практику конструктивні рішення без зовнішнього примусу, слухати й чути співрозмовника, культивувати в групі діалог, дискусію, плюралізм думок, приваблювати людей, розуміти і переконувати інших, долати конфлікти і непорозуміння, заохочувати за творчість, ініціативу, тобто комунікативні якості.

Розвиток комунікативних навичок студентів є одним з основним завданням вивчення іноземної мови в університеті. Згідно з програмою з англійської мови для професійного спілкування у процесі навчання іноземної мови формується професійна компетенція студентів, яка розглядається як мовна поведінка, що є специфічною для академічного і професійного середовища. Мовна поведінка вимагає набуття лінгвістичної компетенції (мовленнєвих умінь та мовних знань), соціолінгвістичної та прагматичної компетенції, що є необхідним для виконання завдань, пов'язаних з навчанням та роботою. Розвиток комунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності студентів навчатися, їх предметних

знань та попереднього досвіду. Ефективність цього процесу залежить від методів та засобів навчання, методологічної бази, а також від інноваційних технологій навчання.

Отже, метою нашого дослідження є проаналізувати теоретичне підгрунтя індивідуально-кооперативного навчання, вплив такого навчання на формування та розвиток комунікативних якостей майбутніх фахівців та ефективність цього процесу.

Основні ознаки сучасної технології навчання – це системне сполучення активної самостійної роботи студентів (індивідуальна діяльність) і активних методів – способів навчання (кооперативно-групова діяльність студентів). Така технологія навчання має працювати систематично протягом усього часу засвоєння навчального предмету. Вона отримала назву "індивідуально-кооперативне навчання" і постала провідною в навчанні студентів МДГУ ім. П. Могили комплексу КМА з 2001 р. Індивідуальне – це активна, конструктивна і результативна самостійна діяльність студента; кооперативна – активна діяльність студента на заняттях з анлійської мови, що створюються для розв'язання ситуацій. Організація навчання іноземної мови передбачає декілька аспектів. По-перше, заняття проходять у малих групах – 10-12 осіб. По-друге, велика група поділяється на підгрупи залежно від рівня знання студентів англійської мови на слабку та сильну. Від цього залежить підбір матеріалу та тем заняття, методи проведення заняття. Однак головною ознакою як сильних, так і слабких груп є використання активних методів навчання, таких як мозговий штурм, дискусія, сюжетно-рольові ігри, симуляція, парна робота, презентації тощо.

Теоретичним підгрунтям індивідуально-кооперативної технології навчання є вчення видатного психолога XX століття Л.С. Виготського про рівень актуального розвитку і зону найближчого розвитку [2, с. 344]

Рівень актуального розвитку визначається тим, що студент вміє робити самостійно, це успіхи минулого розвитку, підсумок розвитку на вчорашній дунь, наслідки минулої діяльності.

Зона найближчого розвитку – це відстань між тим, що студент вміє робити самостійно, та рівнем можливого розвитку студента. Рівень можливого розвитку визначається за допомогою більш складних завдань, які вирішуються під керівництвом викладача або при роботі у команді. Зона найближчого розвитку характеризує розумовий розвиток на майбутнє. Л.С. Виготський розробляв ці положення для молодших школярів на основі уявлень про розвиненість їх окремих психологічних функцій [5, с. 70]. Говорячи про студентів, треба особливу увагу приділяти інтелекту як інтегральній рисі особистості. Структуру інтелекту та його психічні властивості розглядав у своїй роботі В.А. Козаков (рис. 1) [3, с. 59].

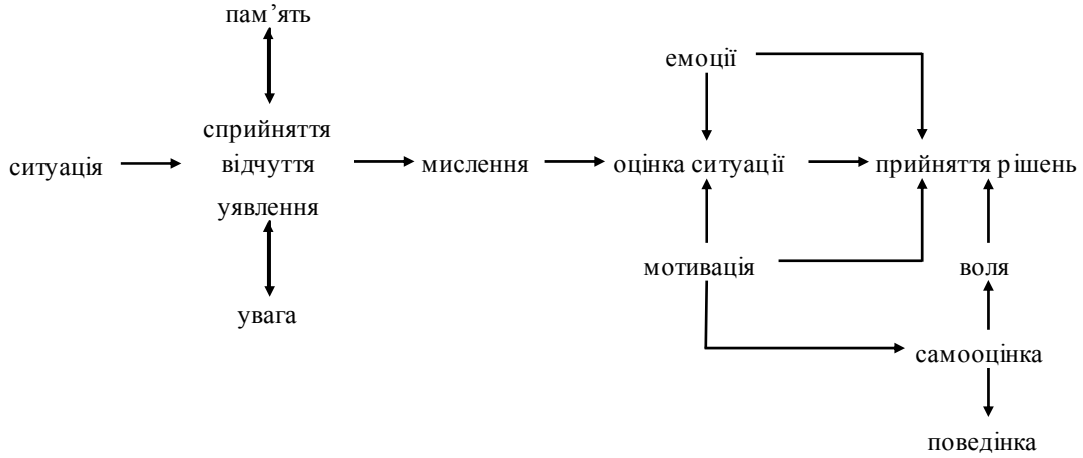

Рис. 1. Структура інтелекту

Рівень розвиненості наведених психічних властивостей у системній сукупності визначають інтелектуальний потенціал студента.

Як зазначає В.А. Козаков "психологічні засади рівня актуального розвитку, зони найближчого розвитку, а відтак, і індивідуально-кооперативної технології навчання – це дуальна природа людини" [3, с. 60] (рис. 2).

Як особистість людина сама збирає, обробляє інформацію, сама приймає рішення та має своє розуміння світу, свій досвід. Вона отримує свої знання, навички, уміння та звички. Це так звані успіхи минулої діяльності, тобто актуальний розвиток. Як для соціальної істоти людині притаманний обмін власною інформацією, її корекція і доповнення, прийняття спільного рішення та набуття соціального досвіду, тобто доповнення вже існуючих знань, навичок та умінь. Це потенціал людини, його можливості на майбутнє.

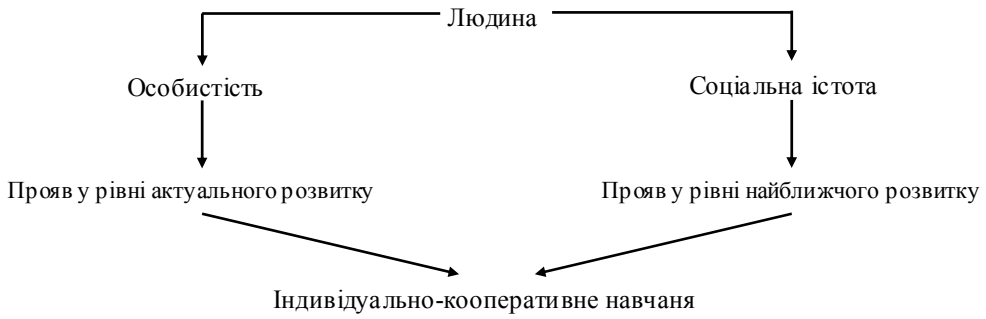

Рис. 2. Вплив дуальності людини на індивідуально-кооперативне навчання

З одного боку – прагнення індивідуального, а з іншого – бажання спілкування, прагнення до соціуму. Саме органічне поєднання індивідуального і соціального складає основу індивідуально-кооперативного навчання.

Розкриття сутності індивідуально-кооперативного навчання дозволяє уточнити змістовність діяльності студента у процесі визначення як рівня активного розвитку, так і рівня найближчого розвитку. Рівень активного розвитку визначається виключно самостійною роботою над типовими завданнями під час екзамену та інших контрольних заходів. Зона найближчого розвитку має прояв у більш широкому спектрі навчальної діяльності. Основні компоненти – це виконання завдань до практичних занять (самостійна робота, але за умов консультації або викладача, або колег) та практичні заняття у кооперації з колегами та консультацією викладача.

Реалізація основних положень індивідуально-кооперативного навчання вимагає перегляду деяких сталих уявлень про організацію спільної навчальної діяльності. Перед тим, як навести приклад вивчення теми з англійської мови за моделлю індивідуально-кооперативного навчання, звернемо увагу на те, що мова іде не лише про доцільніть використання індивідуально-кооперативного навчання з метою підвищення ефективності на заняттях, а й про те, що ми розглядаємо цю технологію навчання як дидактичну умову розвитку комунікативних якостей студентів у процесі навчання англійської мови.

Наведемо приклад серії занять, присвячених вивченню теми “Nature and ecology” студентами І курсу екологічного факультету. Кінцевою метою занять було засвоєння лексики з теми екологія та вміння вільно користуватися нею, обговорюючи різні питання. Студентам було запропоновано обрати країну, представниками якої вони є. Студенти розділились на чотири групи – чотири різні країни: Україна, Великобританія, США, Австралія. Представники кожної брали участь у міжнародній конференції з питань захисту навколишнього середовища. Кожна країна повинна була розповісти про існуючі проблеми, а також про ефективні шляхи їх усунення. Кінцевою метою конференції було створення загальної програми поліпшення ситуації із забрудненням навколишнього середовища. Першим етапом організаціїї заняття було вивчення лексики з теми екологія. Потім студентам був запропонований тест, який містив питання з варіантами відповідей на тему зменшення площі тропічних лісів. Метою цього тесту була не перевірка, а набуття знань. Тест зацікавив студентів, і вони знайшли додаткову інформацію про тропічні ліси. Другим етапом роботи було сформулювання теми, завдань та мети конференції. Наступний етап – це підбір матеріалу та розробка презентацій своїх країн. Процес пошуку матеріалу передбачав повністю самостійну роботу, а процес підготовки презентації – це кооперативна робота студентів. Вони працювали в команді, аналізували знайдений матеріал, робили висновки, передбачали розвиток подій. Викладач не був повністю ізольований від цього процесу. Він виконував роль спостерігача-консультанта. Четвертим етапом було проведення конференції. В ній брали участь не лише студенти групи, яка все готоувала, а й паралельної групи. Студенти іншої групи були аудиторією – вони слухали, ставили запитання, робили підсумки та оцінювали роботу груп – учасниць конференції. Останній етап – це аналіз виконаної роботи. Студенти аналізували, те що вони зробили, обговорювали методи роботи, звертали увагу на помилки організації та підготовки та шляхи їх уникнення у майбутньому. Таким чином, при вивченні теми “Nature and ecology” студенти не лише засвоїли теоретичні та практичні знання, а й вчились визначати і ставити конкретні цілі, брати відповідальність за результати діяльності, призначати відповідальних, розподіляти доручення, визначати терміни виконання доручень і їх контролю, раціонально розподіляти час і ресурси, акумулювати необхідну інформацію й вибирати з неї найважливіше, синтезувати, прогнозувати й проектувати розвиток діяльності, культивувати в групі діалог, дискусію, плюралізм думок;

розуміти і переконувати інших; долати конфлікти і непорозуміння; заохочувати за творчість, ініціативу; надихати людей на виконання справи; здійснювати самоконтроль своєї діяльності; самостійно приймати рішення; творчо мислити; активно і наполегливо працювати. Тобто у ході роботи формувались комунікативні якості студентів.

Дослідження проводилось на базі Миколаївського державного гуманітарного університету ім. П. Могили протягом чотирьох років. Використання індивідуально-кооперативного навчання на заняттях з англійської мови дозволило не лише покращити знання студентів з іноземної мови, а й приділяти увагу розвитку у них комунікативних якостей. Про ефективність роботи свідчить аналіз анкет та творчі роботи студентів. Анкетування проводилось за методикою В.В. Синявського та Б.О. Федоришина для визначення рівня комунікативних здібностей, методикою Т. Елерс для визначення рівня мотивації досягнення успіху [5, с. 363]. Тестування проводилось на першому курсі, на початку третього та у кінці четвертого курсів у контрольній та експериментальній групі. В експерименті брали участь 633 студенти 1-4 курсів нефілологічних спеціальностей (майбутні юристи, економісти, політологи). Наведемо приклад результатів тестування за таким показником, як Рівень комунікативних схильностей (КС). На першому курсі більшість студентів мала середній рівень розвитку КС (72% у конторльній та 70% у експериментальній групах). Вже під час другого тестування була помітна динаміка змін – домінуючою стала група студентів з рівнем розвитку КС вище середнього – 67% та 69% у контрольній та експериментальній групах відповідно. Третє тестування виявило, що більшість студентів мають високий рівень розвитку КС – 56% у контрольній группі та 60% у експериментальній. Цю динаміку представляє рис. 3.

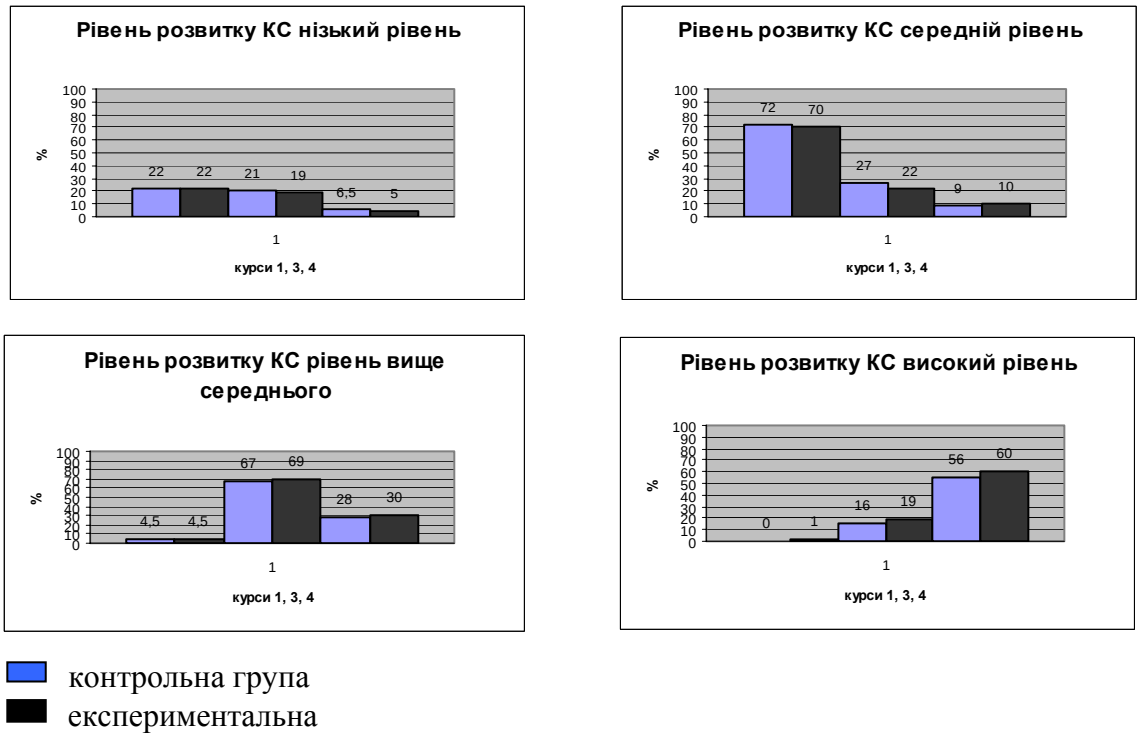

Рис. 3. Рівень розвитку КС

Така динаміка росту кількості студентів з високим показником рівня розвитку КС зумовлюється впровадженням інноваційних технологій навчання, а саме – індивідуально-кооперативного навчання.

Сучасне суспільство вимагає наявності висококваліфікованих фахівців, здатних приймати рішення, вести дискусію, переговори, готових до самостійних дій, впевнених у собі. Процес формування та розвитку цих якостей не може бути відокремлений від процесу навчання. Навчання фахових предметів може бути спрямоване не лише на отримання спеціальних знань, навичок та умінь, а й на розвиток комунікативних якостей. Це може відбуватися за рахунок вивчення будь-якого предмету, якщо він буде певним чином структурований. Ми досліджували розвиток комунікативних якостей у процесі навчання англійської мови, спираючись на його пролонгованість у часі та гнучкість. Беручи до уваги зроблені висновки та застосовуючи запропоновану методику, можна розвивати комуніка-

тивні якості під час вивчення фахових предметів. Якщо усі предмети будуть спрямовані таким чином, то може бути досягнуто позитивний результат у формуванні високого рівня комунікативної компетенції майбутніх фахівців у процесі фахової підготовки.

Література

1. Глузман А.В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования: Монография. – К.: Вид. центр „Просвіта“, 1996. – 312 с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика – Пресс, 1996. – 536 с.
3. Дзвінчук Д.І., Козаков В.А. Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах: методологія та практика: Монографія. – К., 2003. – 138 с.
4. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
5. Козаков В.А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Підручник. Частина 1. – К.: КНЕУ, 2003. – 830 с.
6. Козаков В.А Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Підручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 244 с.
7. Осовська Г.В. Основи менеджменту. – Київ, 2003. – 554 с.
8. Петровський А.В. Психологія про кожного. – М.: Дело, 1992. – 332 с.